

Ese în toată
Sambata.
Prețului abon.
în Sibiu pe anu
1 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru toate
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Cum se pòte escită și consolidá patriotismulu în tinerime? *)

Patriotismulu s'eu iubirea de patria este o virtute principala, fara de care nu ne putemu concepe esistenza unui poporu cá atare, este primul semnu de viața politica și morala a' popóreloru, cari alt'mintea nu potu fi decatu nesce turme, ce mergu încatrò le mani și suferu în tacere ori-catu le flagelezi, ori-catu le maltratezi. Unde nu-e patriotismu, nu-e nici inspirațiune spre fapte mari, gloriose. Acolo-su mórte ori-ce semtieminte nobile. Viața este o simpla vegetare. Sierbitutea și materialismulu sunt scil'a și caribdea, în cari patriotismulu de multe ori se nimicesce cu totul și pentru totu de un'a, une ori însa patimesce numai naufragiu din care mai anevoia și mai tardiu érase se reculege. Cumu pòte iubi sclavulu tiér'a, în care elu e pretiuitu cá animalulu, în care nu gusta bucuria ci numai intristatiune, nu dulcétia, ci numai amar. Materialistulu e totu atát'a ori-si face castigurile lui în Franci'a, ori în Rusi'a, ori chiar' în Chin'a. Patri'a lui e în totu loculu pe pamentu unde pòte castigá și însiela. D'aici se tienu și acei'a cari dicu: unde-i bine, acolo-i patri'a. Cu toti acestia nu poti face patria, nu poti face poporu, nu poti avé venitoriu. Alt'mintea au se fia individuele unui poporu, unei natiuni.

Lumea a abstrasu din esperintiã între altele și acela adevéru, ca omulu cam ce cale apuca de micu, aceea o tiene și mare, cu alte cuvinte: semtiemintele, cari i se intiparescu omului în tineretie, acele le tiene pan' la betranetie, pan' la mormentu. Plecarea omului în o' parte s'eu alt'a se urdiesce în prim'a copilaria și se consolidéza prin crescere și educatiune. Unu Brutu se fia crescutu totu în Greci'a, s'eu chiar' în Itali'a, totu atát'a, numai sub mana de grecu, n'ar' fi fostu mai multu alungatoriulu regiloru, fundatoriulu republicei, ci éca unu grecu molesitu p' aci 'n colo. Grachii se nu fia crescutu sub man'a nobilei mame Corneli'a, nu s' aru fi sacrificatu pentru binele poporului. Cesare n'ar' fi latitu imperiulu pana la oceanu daca ar' fi crescutu

între fiu lui Tuisco. Trecendu la istori'a nòstra: Órdele osmane n'aru fi musicatu în pulbere; Sinanu pasi'a nu si-ar' fi ruptu dintii la Calugareni, daca Mihaiu eroulu ar fi crescutu în umbr'a haremului. Boierii depreste Carpati, daca n' aru fi crescutu toti în cetati straine, unele cu totul eterogene spiritului romanu, de siguru adi aru fi ómeni solidi, romani și patrioti buni, și patri'a nemoritoriloru Stefanu și Mihaiu nu s'ar' aflá în starea deplorabila, în care o vedemu adi.

Éta bunule lectoriu, ce face crescerea, ce face educatiunea! Din aceste pucine se vede luminatu, catu este de necesariu, cá tinerimei se se dea o direptiune patriotica, o educatiune solida, natiunala. Candu astu-feliu va cresce tinerimea, atunci se nu ne mai tememu de venitoriulu nostru, nice ca vomu mai numerá ómeni d'ai nefericiti și nefericitori, sufletu d'ale servili cari-si vendu tata și mama, patria și natiune. Si óre cumu ne putemu noi cresce o atare tinerime, cumu ne putemu asecurá venitoriulu cu o atare generatiune? Sacrifica-mi, bunule lectoriu, pucina pacientia, și eu cu pucina mea procopséla ti-voi spune totu ce sciu, totu ce am aflatu corespondiatoriu și adoptatu de alte natiuni culte și gloriose.

Misiunea sublima de a educá tinerimea, de a urdi și prepará venitoriulu natiunii, o au invetatorii de susu pana diosu. Ei singuri ne potu pune pe aren'a vietii o generatiune, care nimicu se va indoi a-si sacrificá totu, pana si viața pentru patria și natiune. Invetatorii, cá se-si pòta impleni misiunea, au se încépa cu tinerimea chiar' dela istori'a natiunale.

Ore ce ar' fi lumea adi, daca n'ar' scí nimicu din trecut? Ce ar' fi de noi romanii, daca n'amu mai scí nemicu de originea și trecutul nostru gloriosu? Eu credu, ca lumea ar' fi unu casu, o selbatacia eterna; ér' noi de multu ne-amu fi perdutu cu totul s'eu celu pucinu pan' acumu asia am fi decadiutu, catu n' amu mai avea se speramu alt'a, decatu mormentulu, și adi n'amu mai serbá nunt'a cu viața s'eu mai bene cu reinviarea, ci ne aru serbá altii nunt'a cu mormentulu.

Istori'a natiunala este aceea putere, acela viersu di-vinu, care pre poporu e în stare se-lu scóle chiar' din

*) Vedi „Amic. Scólei din 1860 pag. 329.

momentu. Poporul, care nu - si cunósce istori'a, nu se cunósce pe sine. Elu nu - si scie trecutul si astu-feliu nu póte sperá nici venitoriulu, nu - si cunósce inceputulu, si astu-feliu nu prevede nici pe unu minutu capetulu, apunerea lui. Tinerimea fara de a - si cunósce originea, fara de a scí trecutul, cresce lipsita de orice inspiratiune, de orice amóre catra patria si natiune. Ea se va inchiná acolo, unde va aflá mai bine, interescele ei vor fi séu strinsu personale, séu generale in tóta poterea cuventului. Apoi scii bunule lectoriu, cine e si ce e acelu, care cauta numai interese personali, scii ca: *nusquam est qui ubique est*. Omulu n'are se traiésca numai in patria, ci pentru patria. Si la acést'a nu ne invétia, decatu istori'a. De aici invetiámu, cá se cugetámu antaiu la patria, apoi la noi, se ne ingrigimu antaiu de patria, si candu acést'a va fi segura si fericita, atunci securitatea si fericirea este a nóstra. Epaminond'a chiar' si'n ór'a mortii nu se ingrigesce de sine, ci de scutul lui, va se díca de patria. Catone mai bine se sinucide, de catu se - si védia patri'a nefericita, republic'a resturnata. Istori'a Greciloru si Romaniloru geme de esemple de patriotismu. Ce este mai rusinatoriu pentru omu, decatu a nu se luptá si - daca cere timpulu — chiar' a se sacrificá pentru patria, candu si animalulu lipsitu de ratiune si - apara cu punerea vietiei culcusiulu si vizuin'a lui.

Asiá se se crésca tinerimea, catu venindu la maturitate, patri'a si natiunea se o tiená mai pe susu de tóte cele lumesci. Se se faca atenta la tóte acele momente, in cari romanulu aducendu - si aminte de originea lui si marirea strabuna, a eruptu cu entusiasmu si barbatia se scuture jugulu impusu cu violentia, si se - si relupte libertatea pierduta séu mai bine rapita. Se se faca atenta tinerimea la acei barbati mari, carii s'au sacrificatu pentru patria si natiune. Mai in colo la acele momente de inspiratiune, de barbatia candu romanulu a dechiaratu in audiulu luméi, ca elu voiesce séu mórte séu libertate, candu a scaturatu odata pentru totu de un'a jugulu barbariloru. Invetiatorii au santa detoria, se descrie tinerimei cu colorile cele mai vie tóte aceste momente. Se - i representeze, cá intr'o imagine flagranta tóte momentele; in cari romanulu a manifestatu grandórea, barbatia, soliditatea si sublimitatea caracterului seu, — amórea de libertate si gloria. Mai incolo invetiatoriulu se desfasiure natur'a si proprietatile celor rari ale romanului, cu cari elu se destinge si preceléza cele alalte popóra. Unde aflámu unu esemplariu de o natura, de nesce proprietati, si de unu caracteru mai

sublime, mai admirabile, decatu la anticii romani, strabunii nostrii? Apoi óre noi, fiu loru, amu pierdutu acele proprietati si acelu caracteru? Neci decumu; ci fatalitatea timpuriloru le - a suprimatu incatua si nu nea permis se le putemu manifestá si eserciá. Dar' noi in timpurile mai nóua amu demustratu si am convinsu lumea nepatimásia si nepreocupata, ca n'amu pierdutu nemicu din caracterulu strabuniloru. Proprietatile romanului adevratu si curatu au fostu si suntu si adi: Credinti'a, religiositatea, iubirea de adeveru, de dereptate si libertate, amicéti'a si loialitatea catra toti cari i manifesta - iubire, si - i dau stima cuvenita, mai incolo barbatia, curagiulu si seriositatea in tóte lucrurile lui. Daca tóte aceste le va detaiá si le va espune invetiatoriulu cu anima si chiaritate, póte fi securu de succesu, convinsu ca si - a implinitu misiunea nu numai cá invetiatoriulu, dar' totu odata si cá patriotu si natiunalistu adevratu. Tinerimea, care va fi fericita s' audia tóte aceste, nu póte se nu se invapaieze spre fapte mari, se nu - si iubésca patri'a si natiunea, se nu se insufletésca spre totu ce e patrioticu si natiunale, moralu si frumosu, sublimu si gloriosu. Numai o atare espunere a istoriei natiunali si numai o asiá desfasiurare a naturei, proprietatiloru si a caracterului romanului, ne vá formá o generatiune nobile, solida si devóta binelui si fericirei natiunali, si in flacarata de amórea de patria, numai o asiá generatiune póte fi garanti'a nefalace a venitoriulu si a fericirei nóstre.

Sistem'a apusa a comisu cu voi'a unu pecatu infioratoriu, care tribunalulu supremu si ratiunea 'lu va condemná in eternu. De barbari'a, tirani'a si despotismulu seculiloru trecuti me infioru a mai vorbí, cá care pe globulu pamentului n'a fostu, nece vá mai fi, si credu ca numai in infernu va mai esiste asemenea. Acelu pecatu, séu mai bine crima ne iertata, este esilarea istoriei natiunali din scóle de susu pana diosu. Acést'a violentia ne - a facutu se tremuramu de venitoriulu nostru. Eu avui nefericirea, séu nu sciu cum se mai dícu, a - mi face studiele gimnasiali chiar' in cei din urma optu ani ai sistemului repausate, si spunu dereptu, ca cu tóte ca studiái la Blasiu, centrulu séu anim'a romanismului, dar' eu n'am auditu in optu ani nemicu din istori'a natiunale, afara de cate - o scurta episoda, ce ni - o inserea profesoriulu de istori'a universala, candu si candu in cursulu propunerei sale. Insa acést'a facia cu istori'a nóstra, e fórté pucinu, bá chiar' nemica. Dar' si prin astea ne - am stracuratu. Sistem'a aceea, paremi - se, ca a repausatu in d . . . , fia - i memori'a eterna, si derepturile omenimei de adi înainte

respectate după cuvenință;  r' noi se revenim la obiectul nostru Patria, si  ra patria!

Nu e destul, c  tinerimea se-si scie numai originea, se cunosc  numai trecutul gloriosu a strabunilor, ci e opu se studieze t r'a, unde a vediatu antaiu lumin'a lumii si in care gusta placerile si amarurile vietii, adica se-si cunosc  patri'a. Omulu nu p te iubi ce nu cunosc , si cu atatu iubesc  mai tare, cu catu cunosc  mai bine obiectulu, de care se simte farmecat. Patri'a romanului este unu pamentu binecuvantatu, o t ra, unde abundanț a si-a versatu cornulu seu cu liberalitate. Campie largi fructifere, munti plini de aur si argintu, riuri frumo e s. a., cari t te asi  ne farmeca animele, catu de diece ori mai voimur m rte, decatu se traimu alungati din ea. De alta parte patri'a n stra este si cimiteriulu gloriei. Cate monumente nu se afla in sinulu ei, cari t te ne revoca in minte glori'a strabunilor. Apoi  re candu contempl m noi acestea, se despreti m si se urimur vieti'a si glori'a, se scademu cu anim'a? Nu, nici decatu. Noi se plangemu s rtea omenimei, daca astu felu vremu, astu felu suntemu de efeminati, dar' acele monuminte ale gloriei, ale puterei spiritului omenescu contemplandule se nu produca alt'a in anim'a n stra, decatu se ne insufl sc  si pe noi la asemeni fapte mari, cari au nemuritu pe strabunii nostri. Totu romanulu, care-si va consider  in astu modu patri'a, totu copilulu, care va incepe a o studi  si a-o cunosc  pe aceste carari, candu va fi barbatu si membru activu alu ei, diece vietii se aiba, si nu se va indoi de diece ori a mori pentru patria. Atunci si nu mai atunci se p te implini d s'a lui Schilleru: O p ntine e iubirea de patria!

E de lipsa mai incolo, c  tinerimea se invetie limb'a materna, s'o scrie si s'o vorb sc  catu se p te mai perfectu, si se intiel ga totu ce e scrisu in ea; caci limb'a este santuariulu poporului. — Poporulu fara limba nu este mai multu poporu. Elu vi za numai in limba si in limba esista spiritulu lui. Care ambla se rap sc  limb'a, e sacrilegu, b  mai multu elu e ucidiatoriu. Limb'a e vieti'a ins'asi si d ca ac st'a a fostu canduva adeveratu, apoi adi e chiar' c  lumin'a dilei. Noi vedemu ca astadi cei, carii se nevoiescu se st rga vre-unu poporu de pe faci'a pamentului, s u se-i st rga numele si se-lu confunde cu altu poporu, nu ridicu asupra lui fieru si focu, ci misica si c rca t te, c  se-i p ta rap  limb'a si atunci si-a realizatu scopulu infernalu.

Romanulu are o limba nobile, pe care cu grati'a n'o intrece alta limba. Apoi romanulu, care nu voiescu

si nu se adoper za s'o invetia, nu merita numele de romanu,  r' care o limba straina o iubesc  mai pe susu de a lui nu merita chiar' nici numele de omu. Limb'a d r' si  r' limb'a, si vomu av  vieti'a!!

Pacat s'a sistema trecuta istoriei nationale i dede pe bete, totu asi  voi  se faca si cu limb'a, dar' aici nu si-a pututu infund  ghiarele asi  iute, asi  violentu si cu atata temeritate; panacandu  ta ca i se trase dunga peste socot la. Ea dede ortulu popii,  r' limb'a se inalt  c  fenicele din cenusi'a lui.

Din t te cele espuse pan' acumu despre escitarea si consolidarea patriotismului in tinerime, se nasce intrebarea:  re ce invetiatori potu se-si implin sc  misiunea mai acuratu, ce invetiatori potu propune cele amintite mai cu succesu: cei straini, s u cei din sinulu natiunei? La ac st'a totu omulu cu mintea acasa va dice, ca numai invetiatori nationale si-potu implini acuratu chiamarea in acestu respectu. Ei bine, ast'a-e asi , dar' fratii de peste carpati, vorbindule asi  ceva, voru fi pe aci se te incaere dicendu-ti „hei! mei un-gurene, ce minti tu, ce vorbesci d' alea de claca, ca la noi alt'mintea merge treb'a“; dieu se dici ca alt'mintea. — Pentruca la densii, ce se vedj, e cum nu-e la nime in lume, adeca posturile de invetiatori, profesori s u cumu se mai dicu, su-infundate mai totu cu straini: germani, francezi, italieni, greci, judei si ce sciu eu p te si cu rusi si cati alti sarsaili greblati de pe utiliele Parisului, Berlinului etc.;  r' pe romanii, cari i-au chiamatu densii de aici c  se continue lucrulu urditu de Lazaru, catu de catu voru se le dee peste otaru, c  strainii, sufletulu loru, se nu fia incomodati si turburati in linistea ce o ducu. Gr sa orbia! cumplita ratecire! Asi  ve croiti fratiloru venitoriulu nationalu, asi  ve cresceti tinerimea? Voiti s'aveti totu atatia  meni fatali fara capu, fara anima, cari voru vinde si voru resvinde patri'a, precum a mai vendut'o, si voru pune cea din urma pi tra pe mormentulu vostru, pentru c  se nu ve mai sculati. Aducetive aminte de Tirteulu romanu ce canta:

 r' voi tovarasi, mie emi jurati

Nici o'data man'a cu straini se dati.

Si  rasi:

De desierte visuri se nu ne 'nsiel m:

M rte si sclavia la straini afl m.

Aducetive aminte si de „ale tale dintru ale tale“.

Rumegati-le, urmati-le si veti fi vii!

Mi-vei iert , bunule lectoriu, daca durerea m'a facutu se uitu pe unu minutu de ceea ce apucasemu a

serie. Dece-si densii cu piatr'a de capu, séu cu capulu de piatra cumu le place, Jaca astu-feliu voru, ér' noi se ne întórcemu la ale nóstre.

Momentele principali, cari escita si consolidéza patrotismulu, le espuserem dupa pacin'a nóstra pocopséla. Dar' pre langa acestea mai suntu si altele, intru adeveru nu chiar' asiá de ponderóse, in sa totusi cu multu mai insemnate, decatu se le potemu trece cu vederea.

E necesariu, cá tinerimea se se créscá in amórea de ordine si graduitate, si in pietate catra institutiunile patriei. Anticuitatea unui lucru ne insufla reverintia si respectu. Ei bine! va díce cineva, dar' ce? se infundi tinerimea cu prejudetie de acele, cá la barbatia, candu ya luá parte activa in patria, se nu suferé nimicu reforme, dicendu cá chinesisulu, ca ce a ereditu dela parinti e sacrosantu? De parte se fia ast'a, bunulu mieu lectoriu. Eu vorbescu in intielesu generalu, cá nu cumv'a tinerimea crescendu-se in idei destramate, fara de nici unu fundamentu, se se desbrace de totu respectulu si consideratiunea, si apoi ajungendu la activitate se le íe tóte éca asiá, si prin resturnaturi ne considerate se incépa a se sventurá din extremitati in extremitati si se cada in man'a de volubilitate, care este nefericirea incaltiaa 'mbracata. Atari esemple triste ne da istori'a.

In viétia tóte au se mérga gradatu, si orice saltu nu póte fi decatu salto mortale. In lume celu viu are dereptu, dar' se nu abuzeze de elu. Omulu e fiulu timpului si se nu comita pecate in contr'a lui, ca amuru le va plati. Reverintia legiloru celoru morti nu trebe se impedece progresulu. Reformele, daca le-a venitu timpulu, nu trebe se se amane séu se se suspinda cu totul, pentruca cutari institutiuni le-amu ereditu de la parinti séu strabuni. Nu nice decatu; numai catu se nu ne taiamu noi rásulu de sub pitióre. Omulu e progresistu si astu-feliu se se si nevoiéscá a fi, se nu tréca cá vit'a séu cá chinesisulu prin viatia. Dar' totu deun'a se nu uite, ca progresulu e gradatu. Tinerimea asiá se se intruduca in viétia, asiá se se pregatéscá pentru venitoriu catu, ajungendu la activitate, se nu precipiteze lucrurile, ci se astepte timpulu binevenitu la tóte, se nu se demita la salturi, cá-siva frange gütulu, ci se purcéda gradatu; se nu mestece tóte, cá in urm'a urmeloru se nu mai póta alege nimicu, bá se nu fia in stare nici pe sine a se mai smulge; se nu se arunce odata fara de nici o premeditare in oceanulu reformeloru, cá se nu mai póta esí la portu, si apoi cu sine se nefericéscá totul.

Tóte in natura suntu armonice si nimicu e discordante.

Omulu este natur'a in miniatura; asiá dar' si in elu tóte au se fia armonice, se pasiéscá paralelu in armonia. Dar' ce e dereptu acést'a in omu nu-e o necesitate suprema in totu respectulu; ci elu totusi se afla in o pusetiune mai placuta, esistenti'a lui e mai firma, mai asecurata, candu tóte purcedu in armonia.

Daca omulu si-esercitéza si-si cultiva spiritulu, pentru cá se purcéda in armonia, se-si deprindia totu odata si corpulu. Popórale culte atatu din respectulu preatinsu, catu si din interesu patrioticu n'au trecutu cu vederea nici acést'a. Legile lui Licurgu impuneau numai fetioriloru, dar' si feteLoru exercitarea corpului in diverse moduri. La romani gimnastic'a erá in mare onóre. Popórele civilizate din presinte inca se ingrigescu multu de acésta arte, care au introdus'o pe la tóte institutele de invetiamentu.*) Noi vedemu acést'a si in patri'a nóstra mai alesu la Sasi.

Tinerimea trebe se créscá cu totul pentru patria, si se fia gata la totu ce va cere timpulu. Se fia in stare a o apará de pericle si cu pén'a, si candu lucrulu vine la estremu, chiar' si cu braciulu. Noi aflám, ca barbati cei mai straluciti in sciintie ai anticuitatii, la timpu de lipsa au descensu din Parnasu, au luat arm'a a mana si s'au luptatu pentru patria sacrificandu-si unii chiaru si viétia. Aceste timpuri de barbatia au trecutu; invetiati modernu nu-i poti scóte din chiliele loru, necumu apoi se mai íá si arm'a a mana pentru patria. Ci bine! aiba densii grige de pulpitul loru, nu mai catu se nu fimu cu totul si in generale indiferenti la acésta institutiune!

Unu midflocu putinte pentru escitarea si consolidarea patriotismului mai este si cantulu. Cantulu séu music'a nobilitéza sentimentele omului, si-lu insufletiesce. Éta cumu descria clasiculu anticu puterea cantului:

Quid mirum? Ubi illis carminibus stupens

Demittit atras bellua centiceps

Aures: et intorti copillis

Eumenidum recreantur angues?

(Ce mirare? Daca tocma fier'a cu o suta de capete unimita de acele cantece si-pléca orechiele negre: si se desfetéza sierpii impletiti im perulu Furieloru.)**))

*) Societatea gimnasticá din Hamburgu emise mai in anii trecuti o provocare la poporulu germanu, in care aratandu pericolulu ce amenintia Germaniei din partea Franciei, provóca seriosu pe germani, cá se ridice societati gimnastice in tóte locurile Germaniei, cá asiá generatiunea juna se se deprindia si la timpu de lipsa se fia gata spre apararea patriei.

**) Celu ce vre se afle mai multu despre puterea cantului, cetéscá frumós'a poesía a lui Schiller, die Macht des Gesanges."

Intru adevèru e mare puterea cantului, ce insufle-tesce omulu de multe ori spre fapte, de cari in statulu lui naturale, linistitu se infiora a se apuca. Intonarea de nesce arie eroice natiuonali face pe ostasiu se uite mórtea si se se bage orbisiu in lupta. Cautarea de viersuri natiuonali revóca in minte glori'a strabuna, si patimile trecutului; ne inspira spre fapte mari, face se ne consternamu asupra celoru ce ne au apasatu si despoiatu, se urimu si se ne infioramu de despotismu. Tinerimea invetiandu, a cantá versuri eroice natiuonale de cari avemu destule, balade din istoria natiuonale de cari éra avemu multime, se inspira si se incinde spre gloria, spre fapte eroice, se escita in ea superbi'a natiuonale, amórea de patria si natiune. Deci devis'a si detori'a santa a scóloru e, cá in acestu respectu se desvólte o diliginti'a catu mai mare, se nu fia indiferente si se iá lucrulu éca asiá.

Sistem'a, si ér' sistem'a apusa, bine a preceptu in fluinti'a versuriloru natiuonali, si veduramu catu de aspru ne opri se nu mai cantamu ce ne place. Eu credu ca in venitoriu nu se vá mai incercá o atare apucatura, guvernulu nu va mai aruncá man'a chiaru in santuariulu vietiei.

Éta bunulu meu lectoriu, acestea-su párerile mele pentru escitarea si consolidarea patriotismulu in tinerime. Daca nu am ratecitu, daca cei cari le-au adoptatu pan' acum nu s'au insielatu, aid! se mergemu toti la olalta pe aceste carari, se le aratamu generatiunei ce acumu se inaltia, se o conducemu cu mana tare, si venitoriulu nostru vá fi securu, romanulu in aren'a viatiei si va reluptá loculu si maiestatea lui, va triumfá!

Densusianu.

Caus'a infiintandului gimnasiu romanu in Lugosiu.

Pacine din proiectele cele bune se ducu la noi in deplinire asiá, precum se statorescu acele la inceputu. Felurite remasitie de acele instruminte ale sórtei cei tirane, prin care acést'a in trecutul celu amaru a pututu se ne afunde si tienu la abisulu tealostei, mai facu cu noi si astadi incercare de seducere, si noi mai de multetori cademu in ispita, decatu resistamu cu adevèrata laria de romanu si crestianu. Imparecherea confesionala, ne-intielegerea, séu cu vorbele poetului „órb'a neunire“ sunt puntile acele, peste care a nevalitu asuprane mai tóte relele si ale caroru pilastrii inca nici astadi nu s'a smulsu toti.

Ne mai place inca si astadi a ne inoi prin aducere aminte bucuri'a aceea deosebita, ce-observaramu insine-c'a desceptatu in cititorii nostri scirea dela Lugosiu adusa in Nr. 31. alu fóiei nóstre. De atunci si pan' acum noi n'am mai atinsu nimic'a de lucrulu acéla. pentruca vedendu ca elu se deóchia, am asteptatu se vedemu, cum se asédia? Acum insa, dupa ce ni s'a comunicatu totulu si nóue, tienemu de datorita, a dá onor. publicu informetiunea dorita in respectulu acést'a, desi vedemu cu durere, ca prin acést'a o se-i mai detragemu cevasi din bucuri'a casiuonata atunci.

Urmatórea relatiune catra comitetulu comitatensu alu Carasiului a comisiunei denumite in caus'a infiintandului gimnasiu romanu din Lugosiu, cum si decisiunea ce urméza mai la vale, cuprindu in sine tóta lamurirea ceruta.

„Ongratu comitetu comitatensu! Comisiunea denumita in caus'a infiintandului gimnasiu romanu, adunandu-se dupa intielesulu decisiunii comitatense din 7. Augustu a. e. Nr. 544 sub presiedinti'a Ilustritei sale Domnului Manoile Gosdu comite supremu, cá se se sfa-tuésca in privinti'a agendelu mai urgente si de lipsa pentru innaintarea causei infiintandului gimnasiu romanu. face urmatórea relatiune catra comitetulu comitatensu.

Ilustritatea sa Domnulu comite supremu, deschidiendu in persóna cá si preside siedinti'a comisiunii referéza, ca de órece prin decisiunea sub Nr. 544. in caus'a institutulu romanu, a fostu insarcinatu, cá spre inmultirea fundatiunii se stringa oferte maritimése in cerculu táblei magnatiloru si alu reprezentantiloru la dieta, a vorbitu cu ambii presiedinti ai caselu inca mai nainte de a fi primitu decisiunea din partea comitatului. si aceia primira cu bucuria scirea despre infiintarea unui gimnasiu romanu; insa deorece aceia marturisira, ca numai o siedintia voru mai tiené casele, si in aceea va fi cuventulu numai despre disolvarea dietei si-esprimara parerea de reu, ca cu acea ocaziune nu se potu face colecte pentru institutulu romanu. — Ilustritatea sa Domnula comite supremu, impartasi despre infiintarea acestui institutu natiuonalu, pe cale privata si cu D. Franciscu Deák, barbatulu de incredere alu Ungariei, carele si-dedú parerea, ca trebuescu provocate oficiosu in numele comitetulu Carasiu tóte jurisdictiunile din tíera, cá acele concurendu cu intrevenirea loru se adune oferte pentru infiintarea proiectatulu gimnasiu romanu natiuonalu in Lugosiu; — pentru ce Ilustritatea sa propune, ca se se faca o provocare inflacurátore in numele comitatului si se se adreseze din acestu

scopu, catra tóte jurisdicțiunile din tíera, ma cugeta ca ar fi bine, cá folosindune de acésta ocaziune, se se faca asemene provocare si catra jurisdicțiunile din Transilvani'a, si aci anume se se inviteze la oferte: Escel. Sa Domn. Alesandru Sterca Siuluti, metropolitulu Albei Juliei, Esc. Sa Domn. Andreiu barone de Siaguna, eppulu Sibiului, Esc. Sa D. Haynald, eppu catolicu alu Ardélului si Ilustrit. Sa Domn. Ionu Alexi, eppulu Gherlei, apoi de sine se intielege ca sunt de a se rugá pentru oferte spre scopulu atinsu si Ilustrit. Sa Domn. Dr. Alesandru Dobra, eppulu Lugosiului, Esc. Sa Domn. Vasiliu Erdelyi, eppulu Oradiei mari, precum si DD. episcopi catolici din Temisióra si Cianadu, si acést'a se se considere de intregimea decisiunii sub Nr. 544 in caus'a institutului nationalu.

Propunerea acést'a a Ilustritaii Sale Domn. Comite supremu, precum si aceea a Domn. Alisandru Makaj, ca se se provóce deosebí comunele comitatului Carasiu — cá aceste se primésca pe sine a concurá cu unu ajutoriu anumitu pe anu din partea loru cá si comune, si se se deoblige ca-lu voru dá pe viitoriu pentru totdeun'a, respective pana candu gimnasiulu va veni in asiá pusețiune, catu nu va mai avé lipsa de ceva spriginire — s'a primitu cu unanimitate si placere din partea comisiunei, carea si-esprima dorint'a, ca aceste provocari catu mai curendu se se efeptueze — ma totdeodata se se provóce si alte personalitati private cu autoritate si popularitate — ori de care nationalitate — cá si aceste se ajute intru adunarea colecteloru.

Dup'aceste spept. Domnu Ioane Fauru, antaiulu vicespanu de ordine, propune ca se se faca statute pentru gimnasiulu romanu nationalu, si din acestu scopu II. Sa Dlu comite supremu, denumesce din membrii comisiunei o alta subcomisiune, si asemene pe DD. Mihaiu Nagy, canonicu gr.-c., Ioane Marcu, protopopu gr.-n.-u, Ioane Fauru, Alisandru Atanasieviciu, Alisandru Makaj si Dr. Marienescu pentru elaborarea statuteloru pana la congregatiunea viitória, — dar' totdeodata, insarcinésca pe Reverend. D. Mihaiu Nagy, cá se castige statutele gimnasiului din Blasiu si din Beusiu, éra pe Reverend. Ioane Marcu, pe acele a gimnasieloru din Brasiovu si Carlovitiu promitiendu si II. sa ca va castigá dela institutul reformatu din Debrecinu, pentru dea procede in formularea statuteloru dupa o orientare, si pasi mai siguri.

Totu speptaverulu Domnu antaiulu vicespanu propune, ca mai antaiu ar fi cá se se otarésca caracterulu gimnasiului, si pottesce. ca servindu-se de supremulu scopu, si ultim'a tendintia, caracterului de gimnasiu romanu nationalu se se adauge si caracterulu confesionalu prin

anumire de resarítenu — in urmare sa fia „gimnasiu romanu nationalu resarítenu.“

Motivele atinsului Domnu, si membriloru de acésta parere sunt: a) pentrucá ori-care institutu in tíera are si caracteru confesionalu, si gubernulu trebue se faca provocare, cá se-i damu si caracteru confesionalu, — b) pentrucá multínea locuitoriloru in comitatu, si in Banatu sunt resariteni si fiindu siliti a-i dá caracteru confesionalu nu póte sa fia decatu resarítenu, c) pentrucá acel'a, care face ofertu doresce se scia la ce institutu da hanii sei.

Dar' altmintre ide'a de unu institutu nationalu, e inca o idea nóua la noi, si mai cu greu va puté strabate, decatu asia institute cá si cari asemene se mai afla in tíera, ma vedemu ca si gimnasiale romane cate se afla inca au caracteru si confesionalu — póte insa veni unu timpu criticu o crisa politica — cá in trecutul de curendu — si déca are gimnasiulu si caracteru confesionalu, biseric'a resarítenu cu autonomi'a sa'lu iá sub scutululu seu, si dela acésta nulu póte rapí nimeni.

La aceste respunde Reverend. D. M. Nagy si membrii de o parere: a) candu s'a proiectatu iníiintierea unui gimnasiu romanu, n'au fostu verb'a decatu de gimnasiu nationalu, si toti cu unu sufletu oferira pentru gimnasiu romanu nationalu — ce atinge de condițiunea pusa a trei'a dí la protocolu cá se fia si resarítenu — oferatoriulu 'si póte retrage ofertulu; b) prin caracterulu confesionalu multu ajutoriu ar cadea dela acestu gimnasiu, c) si de ar veni unu timpu criticu, cá comitatulu se si-pérda autonomi'a in contra puterii fisice si absolutistice nu se póte opune nimeni si le rapesce séu se amesteca in causele institutului dupa placere; d) acestu institutu trebuia se fia a natiunii intregi, cá se avemu sperantia ca in viitoriu va deveni de o academia romana, si altele.

Membrii comisiunii intarindu séu resturnandu aceste dóue pareri diverse pentru caracterulu gimnasiului si de confesionalu, se vediu de lipsa votisare, si Ilustritatea Sa primindu voturile a aflatu, ca DD. Mihaiu Nagy, Vasiliu Stoianu, Iova Popoviciu si Dr. Marienescu votara pentru gimnasiu romanu nationalu — si acestia cerura, ca asia se se astérna la consiliu si numai in casulu candu consiliulu ar face sila de-a-i dá caracteru confesionalu, se se iá cestiunea acésta inainte, éra DD. Ioane Fauru, Bela Szende, Alesandru Atansieviciu, Demetriu Popoviciu, Ioane Marcu, I. Linka si Alesandru Makaj 'si dau votulu, cá se fia gimnasiu romanu nationalu resarítenu.

Aflanduse voturile impartite, pe de o parte cu majoritate, II. sa fara de a mai votisá, a pronuntiatu votulu majoritatii de invingatoriu, ca adeca se fia gimnasiu romanu nationalu resarítenu si in acestu modu se se refereze opiniunea comisiunei catra comitatulu comitatensu.

In-fine D. Mihaiu Nagy pretinde cá si votulu minoritatii se se iá la protocolu.

Lugosiu, 3. sept. 1861.

insemnata de
Dr. Marienescu:
vicenotariu.

Decisiunea Comitetului comitatensu

Nr. 674.

Relatiunea comisiunei din sedinti'a din 3. sept. in caus'a gimnasiului romanu adresata catra comitetulu comitatensu, s'a cetitu in fétii'a adunarii comitatense si referarea Ilustratii Sale Dlui comite supremu Manoile Gosdu, cumca a vorbitu in interesulu infintiandului gimnasiu romanu nationalu cu ambii presiedinti a-i caseloru de dieta si cu D. Franciscu Deák, precum si aceea cumca s'a denumitu o subcomisiune pentru elaborarea statutelor gimnasiale, se primesce de o scire imbucuratóre.

Ce se atinge de acele propuneri, cá se se provóce tóte jurisdictiunile din Ungari'a si Transilvani'a pentru a face oferte, precum si toti anumitii pré 'nalti barbati ai bisericiloru diferite, asemenea si alte personalitati private si deosebi comunele comitatului Carasiu pentru unu ajutoriu anualu pentru totdeun'a si respective pana nu va mai avé gimnasiulu lipsa de spriginire, comitetulu Comitatusu ordinéza, cá aceste provocari se se efeptueze catu mai curendu.

Comitetulu comitatensu luandu la o desbatere deosebita, si de nou cuestiunea caracterisarii gimnasiului romanu nationalu si din punctu de vedere confesionalu, dupa o pertractare seriósa si infocata, s'a alipitu cu majoritate indoita catra parerea majoritatii din comisiunea pentru caus'a gimnasiului romanu nationalu, si primindu cu ponderositate motivele aduse atatu in relatiunea comisiunii, precum in decursulu pertractarii cuestiunii de caracterisare, a enunciatu si decisu, cá gimnasiulu se se numésca gimnasiu romanu nationalu resaritenu si pentru acésta comitetulu comitatensu ordinéza ca acésta se se puna in protocolulu comitatului Carasiu si se se impartasiésca cu comisiunea gimnasiului pentru efeptuarea circularii provocarii pentru oferte.

Insemnata de
Dr. **Marienescu**,
vicenotariu.

Este in adevéru unu ce imbucuratoriu, ca fratii din comitatulu Carasiului se 'ngrigescu cu ata'a inima de scólele loru, chiaru si in incalmacelile presinte, pecandu toti romanii nostri de p'airea (se ni se ierte cuventulu) sunt astadi cu nepasare catra scóla, daca de altumintea ómenii se mai judeca numai dupa fapte; insa cu catu mai imbucuratoriu, cu catu de mai mare lauda erá densii, daca, ceea-ce nu cerea nici o jertfa, se determinau pentru gimnasiu nationalu romanescu, precum

cere astadi dela noi spiritulu timpului si ce totu are a se realisá odata pentru tóte scólele nóstre. Opiniunea publica Dloru, ve incredintiamu, a fostu si este pentru acésta.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

C a p u l u V.

(1258—1392).

DELA MICHAILU I, PANA LA MÓRTEA LUI SISMANU

§. 39. Mitie 1258 — si Constantinu I. 1258—1278.

Boierii tieri tiénura dieta, si alesera de rege pe Mitie, carele avea de muiere pe sor'a lui Michailu I. — Regele nou in timpu scurtu perduse simpati'a tieri, si o partida alese pe Constantinu I, fiulu lui Tihu de rege, carele in Ternovu, cetatea regésca, s'a inzestratu cu stemele regesci. —

Mitie in capulu altei partide tienea o parte de tíera si purtá resboiu, — si invingendu pe Constantinu I., 'lu inchide in Stenimachu, de unde acésta scapa prin ajutoriulu greciloru, si se întórce asupr'a lui Mitie. — Mitie in 1259, capeta ajutoriu dela Stefanu V. regele Ungariei, si ungurii venindu in contr'a lui Const. I. cuprindu Vidinulu, insa Mitie fú invinsu, si fugindu la imperatulu Teodoru Lascare capetá venituri lenga Troi'a. — (vedi §. 15).

Michailu Paleolog in 1263 a tramisu óste in Orestiad'a si alte tienuturi a lui Const. I.; éra pentru sine a cuprinsu Filipoiulu si pana catra muntele Emu. Constantinu I., cere 20,000 de dacoromani in ajutoriu, si cu acésti'a se arunca plinu de spiritulu resbumarii in tienuturile greciloru, voindu se prinda pe imperatulu. — Dacoromanii se latira prin tóta Traci'a cá o mreja, incatu nici unu omu nu putea se tréca printre ei; éra imperatulu Michailu Paleologu a fugitu la muntele ganului si de pe acésta s'a scoboritu la mare si a luntritu la Constantinopoiu. —

In 1270, a muritu Irin'a, muierea regelui, éra imperatulu, cá se faca pace i'a datu pe

Mari'a féta sa, si tienendu-se nunta in Se-
lembria, imperatulu promise de zestre A-
ntrialulu si Mesembri'a; inse imperatulu
nu s'a tienutu de vorba desi Maria, muierea
regelui nascù pe Michailu, de nepotu impe-
ratului, — apoi regele nu a cutezatu se 'si
resbune, deórece se aratara tatarii si impera-
tulu marità o féta a sa din concubina dupa
Nog'a hanulu tatariloru. —

Mari'a regina in 1277 incoronéza pe
Michailu fiulu ei de rege; éra regele 'si
frange unu picioru si jace in patu. Sfentis-
tlavu érá unu principe in o parte a Emului,
si regin'a vedienduse amenintiata de elu pentru
tronulu fiulului seu, insielá pe Sfentistlavu
la sine, si dupa ce-lu primesce de fiu, alu
doile dupa Michailu, 'lu ucide. —

Acésta fapta grozava a redicatu pe Za-
haria seu Cordocuva la resbunare. —
Acest'a érá purcariu, si demultu se faliá ca
va fi rege. — Constantinu I., cu piciorulu
ruptu, numai pe caru amblá si nu putea se
face nemic'a. — Zaharia s'ia adunatu soti
si cu acestia invinse aúeseori pe tatarii neva-
litori, si in urma bate si óstea lui Constan-
tinu I., apoi 'lu omóra, si pe regin'a Mari'a
o iá cu sil'a de muiere, si asia Zaharia se
face rege. — 1278. —

(Vá urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sin- tactice a gramaticii in scótele primarie.

(Urmare din Nr. 34.)

1. Complinirea séu determinarea subiectului.

a) Prin adiectivu.

Antai'a nóstra propusatiune, pe care voi o des-
facurati in partile ei esentiale si accidente, suna:
„Ioanu celu micu fuge“. Care parte propositiunala e
aici complinita séu determinata mai d'aprópe? Subiec-
tulu. — Prin care vorba? Prin „celu micu.“ — De
care felu de cuvinte se tiene „micu“? De adiective. —
Candu dicu numai: „Ioanu fuge“, cum ti-intipuesci tu
atunci pe Ioanu? Mi-lu potu intipui cum vréu: micu,
mare, uritu, frumosu, reu scl. — Éra daca dicu: „Ioanu
celu micu fuge“, cum ai se ti-lu intipuesci atunci?
Atunci mi-lu intipuescu micu, si nu 'lu potu intipui

mare, adica de mai multi ani. — Vedeti aici s'adeveresce
aceea ce ve spusese mai ieri in introductiunea despre
propusatiunea amplificata, ca prin acea amplificare facemu
intipuirea mai chiara, mai lamurita, mai adeverata decatu
prin propusatiunea pura. — Dara prin ce am determinatu
subiectulu in propusatiunea disa? Prin'r unu adiectivu. —
Formati fiacare 10 propusatiuni, in care subiectulu se
se complinésca prin adiectivu! — Esemple: „Canele
celu-reu musica. Scolariulu celu-bunu invétia.
Paserea cea-alba canta. Calulu celu-murgu
fuge scl.

b) Prin unu genitivu.

Cititi acésta propusatiune de pe tabla: „Colórea
ceriului e vînetá“. Care ar fi aici propusatiunea pura?
„Colórea e vînetá“. — Si care e complinirea? „Ce-
riului“. — Ce se determina prin acésta complinire?
Subiectulu. — Prin ce vorba se determina aici subiec-
tulu? Prin unu substantivu in genitivu. — Prin ce se
mai póte inca dara determiná séu complini subiectulu?
Se mai póte determiná si prin unu substantivu in geni-
tivu, ori mai scurtu: prin genitivu. — Compliniti urma-
tórele propusatiuni prin genitive: „Carulu (vecianlui)
e frumosu. Óuele (gainiloru) se mananca. Tulpin'a
(stegerului) e grósa. Dílele (verii) sunt lungi. Mari-
mea (steleloru) e diversa. Bastonulu (fratelui) e grosu.
Fratele (pruncului) a muritu. Verfulu (acului) e finu.
Serguinti'a (scolarului) e de laudu. Lumin'a (lunei) e
palida. Penele (corbului) sunt negre.

Nota. Invetiatoriulu se nu dicteze si vorbele închise
in parenteza.

c) Prin substantivu cu prepusatiuni (adiecta).

Prin ce am amplificatu pana aci propusatiuniile? Prin
adiective si genitive. — Acuma vom determiná subiectulu
prin unu substantivu impreunatu cu prepusatiune, care
se dice adiectu. „Pomulu dinaintea usii infloresce“, a-
cést'a e o propusatiune cu adiectu, care-lu scie aflá?
Adiectulu este: „dinaintea usii“. — Lapedati adiectulu
acést'a, si puneti altulu in locu-i! „Pomulu celu de dupa
casa infloresce.“ — In urm. constructiune, care e adiectulu?
„Odin'a dupa lucrú e dulce“? Adiectulu e „dupa lu-
crú“ — Determinati subiectulu in propusatiunile urmátore
prin compliniri de adiecte: Ól'a (cea cu tórtá) s'a
spartu. Calulu (cu stea) a muritu. Bucuri'a (despre
insanetosierea ta) e mare. Intieptiunea (fara fric'a
Domnului) e periculósa. Semnulu (de inceperea) scólei
s'a datu. Omulu (fara sinceritate) e de urgisitu. Puntea
(de peste riu) s'a ruptu scl.

Insemnare. Subiectulu se mai póte determiná se prin
numeralu, prin infinitivele verbeloru etc., d. e.: „acesti doi
copii a cantatu. Pof'ta a furá e peatósé.“ Docintii, cari
voiescu, potu a continuá cu scolarii lorú asemene exercitii dupa
esemplele de mai sus.
(Vá urmá.)